

คุณสมบัติทางจิตมิติของแบบวัดสุขภาวะทางจิต

The psychometric property of the emotional well-being questionnaire

อรวรรณ ศิลปกิจ, ปร.ด., รสสุคนธ์ ชมชื่น, ศศ.ม.
Orawan Silpakit, Ph.D., Rossukon Chomchuen, M.A.

โรงพยาบาลศรีธัญญา
Srithanya Hospital

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาคุณสมบัติทางจิตมิติของแบบวัดสุขภาวะทางจิต

วัสดุและวิธีการ ข้อมูลitudinal จากบุคลากรที่เข้าร่วมอบรมเจริญสติของชมรมจริยธรรม โรงพยาบาลศรีธัญญา และการศึกษาการสำรวจสุขภาวะทางจิตกับการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลรวมจำนวน 461 ราย เพื่อคัดข้อคำถามจากแบบวัดสุขภาวะทางจิตจำนวน 23 ข้อ ด้วยการศึกษาความสอดคล้องภายในด้วย Cronbach's alpha และศึกษาความตรงเชิงโครงสร้างโปรแกรม Mplus กำหนดดัชนีความสอดคล้องของรูปแบบการวัดด้วย ค่าไคสแควร์ comparative fit index (CFI), Tucker-Lewis Index (TLI) และ root mean square error of approximation (RMSEA) วิเคราะห์ความตรงร่วมสมัยด้วย Pearson's correlation กับแบบประเมินความเครียด (ST5) และดัชนีชี้วัดความสุขคนไทยฉบับสั้น

ผล คัดเลือกข้อคำถามได้ 16 ข้อในกลุ่มตัวอย่าง 95 ราย มีค่าความสอดคล้องภายใน Cronbach's alpha 0.71 สํารวจปัจจัยในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 163 ราย คัดข้อคำถามได้ 12 ข้อ จำแนกเป็น 2 มิติ คือ คุณภาพจำนวน 7 ข้อ และสมรรถนะจำนวน 5 ข้อ การวิเคราะห์ยืนยันโมเดลการวัดในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 206 คน พบว่าประกอบด้วย 2 มิติที่ไม่สัมพันธ์กัน ข้อคำถามมีค่าน้ำหนักปัจจัยระหว่าง 0.56-0.83 มีค่าดัชนีความสอดคล้องตามเกณฑ์กำหนด และมีความตรงร่วมสมัยกับแบบประเมินความเครียด ST5 และดัชนีชี้วัดความสุขคนไทยฉบับสั้นในระดับปานกลาง (ค่า r มีค่าระหว่าง 0.42-0.60)

สรุป แบบวัดสุขภาวะทางจิตมี 12 ข้อ แบ่งเป็น 2 มิติ มีความตรงเชิงโครงสร้าง และความตรงร่วมสมัยกับแบบประเมินสุขภาพจิตอื่นๆ ในระดับปานกลางในกลุ่มบุคลากรโรงพยาบาล สามารถนำไปศึกษาในกลุ่มอื่นๆ ต่อไป

คำสำคัญ: จิตมิติ แบบวัด สุขภาวะทางจิต

ติดต่อผู้นิพนธ์ e-mail: osilpakit@hotmail.com

Abstract

Objective To study the psychometric property of the emotional well-being questionnaire (EWQ).

Materials and methods Secondary data from unpublished data of hospital personnel entering the meditation course during 2008-2009 and previous report entitled spiritual well-being and hospital accreditation were retrieved. Internal consistency and items selection were explored in the 23-item EWQ. Then exploratory structural equation modeling (ESEM) analysis and the confirmatory study were tested by using the Mplus program. The goodness of fit indices were Chi-square, RMSEA, CFI and TLI. Pearson's correlation was used to study the concurrent validity between EWQ - the Srithanya stress questionnaire (ST-5) and the EWQ - the Mental Health Indicator (MHI).

Results The 16 item EWQ was retained and had Cronbach's alpha at 0.71 in the sample of 95 cases. ESEM was explored in a group of 163 cases. The possible model of 12 items divided into two factors, i.e.; 7-item quality domain and the 5-item perform. Then CFA was studied in 206 cases and revealed that the model consists of two uncorrelated domains having factor loadings between 0.56 - 0.83. The goodness of fit indices were acceptable. Pearson's correlations between the EWQ - the ST5 and the EWQ - the MHI were at moderate level ($r = 0.42 - 0.60$).

Conclusion The 12 item EWQ was divided into 2 domains. The validity studies were acceptable in hospital personnel. The questionnaire could be applied in other samples.

Key words: emotional well-being, psychometric property

contact address e-mail: osilpakit@hotmail.com

บทนำ

สุขภาวะทางปัญญา หรือ สุขภาวะจิตวิญญาณ (spiritual well-being ในรายงานฉบับนี้ขึ้นกับบริบท ตามแนวคิดตะวันตกจะใช้คำว่า สุขภาวะทางจิตวิญญาณ หรือเป็นรายงานก่อน พ.ศ.๒๕๕๐ ถ้าเป็นแนวคิดเชิงตะวันออก หรือ รายงานตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๕๐ จะใช้คำว่า สุขภาวะทางปัญญา) เป็นหนึ่งในสี่มิติของคุณภาพชีวิตซึ่งกำหนดในพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๐¹ โดยที่แนวคิดเชิงตะวันตก สุขภาวะทางจิตวิญญาณ หมายถึง ความผสมผสาน

กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติอย่างสมดุล ทำให้บุคคลตระหนักในความสำคัญและเป้าหมายชีวิตตามแนวคิดตะวันออก หมายถึง สภาวะจิตใจที่สุขสงบ สะอาด เป็นความสุขที่เกิดจากการเข้าถึงความถูกต้องดีงาม เน้นการพัฒนาตนให้ปราศจากกิเลส² โดยย่อคือ คิดดี คิดเป็น เห็นตรง³

การสร้างแบบประเมินสุขภาวะทางจิตวิญญาณ หรือสุขภาวะปัญญา ขึ้นกับแนวคิดทฤษฎีที่ผู้วิจัยอ้างอิง เช่น ความฉลาดทางจิตวิญญาณของสุदारตัน รัตนเพชร ซึ่งทบทวนจากทฤษฎีตะวันตก

และสรุปแนวคิดไว้ 5 ประเด็นคือ ความสำนึกที่ดี ชั่ว การรับรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติ (เช่น คำสอน ศาสนา) ความเชื่อมโยงระหว่างตนกับสรรพสิ่ง และ สมรรถนะในการเผชิญความทุกข์ มีจำนวน 29 ข้อ เป็นแบบประเมินค่า 1-5 (จริงที่สุดถึงไม่จริงที่สุด) ทดสอบในพยาบาลปฏิบัติงานในโรงพยาบาลระดับ โรงเรียนแพทย์⁴ แบบวัดสุขภาวะทางปัญญาของ พิณณา หมวกยอด ให้คำจำกัดความสุขภาวะทาง ปัญญาหมายถึง ภาวะแห่งความสุขที่อาศัยปัญญา ในระดับโลกียเบื้องต้น⁵ ประกอบด้วย 3 หมวดคือ รู้ คือการที่บุคคลสามารถมองเห็นเหตุผล คิดเชื่อมโยง แก้ปัญหาแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง (9 ข้อ) ตื่น คือ การที่มีการกระทำที่มีสติมีความเชื่อในความ พยายามและควบคุมอารมณ์ได้ (8 ข้อ) และเบิกบาน การที่บุคคลมีความสุข สงบนิ่ง ไม่กระวนกระวาย เป็นอิสระ (6 ข้อ) มีจำนวน 23 ข้อเป็นแบบประเมิน ค่า 1-6 (ไม่จริงเลยถึงจริงที่สุด) ศึกษาในนักศึกษา ระดับปริญญาตรี จังหวัดเชียงใหม่⁶ และของระพี แสงสาคร ประเมินสุขภาวะทางปัญญาโดยมีหลัก คิดตามแนวคิดทาวนา 4 ของพระพรหมคุณาภรณ์ โดยปัญญา (cognitive development) คือ รู้จักคิด พิจารณาวินิจฉัยแก้ปัญหา มองเห็นสิ่งต่างๆ ตาม ความเป็นจริงรู้เท่าทันโลก เห็นแจ้งโลก ถึงความ บริสุทธิ์ แบบสอบถามเป็นแบบประเมินค่า 1- 5 (จริง ที่สุด ถึงไม่จริงที่สุด) จำนวน 10 ข้อ เพื่อประเมินจิต ลักษณะในเยาวชนสถานพินิจภาคเหนือ⁷

ในส่วนแบบประเมินสุขภาวะทางจิต⁸ สร้าง จากแนวคิดสุขภาวะองค์รวมของพระพรหมคุณาภรณ์ การที่จะมีสุขภาวะองค์รวมได้ต้องบริหารจิต โดยมีองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ คุณภาพจิต หรือ สภาพจิตใจที่ดีงาม เช่น ความเมตตา กรุณา เอื้อเพื่อ

ส่วนที่ 2 สมรรถภาพของจิต คือ ความเพียร ความอดทน ความรับผิดชอบ ความจริงใจ ความมั่นใจ ความยับยั้งชั่งใจ ความมีสติ และ ส่วนที่ 3 สุขภาพจิตเป็นเรื่องความสุข (เช่น ความปลื้มใจ ร่าเริง อิ่มใจ) และความทุกข์ (เช่น ความคับแค้น ชุ่มฉ่ำ เหงา) องค์ประกอบทั้งสามส่วนตรงกับคำว่า emotions ส่วน ปัญญาต้องอาศัยกายภาวนาและจิตภาวนาเพื่อให้จิต เป็นอิสระ ถ้าหากจิตไม่มีกำลังก็ไม่สามารถพัฒนา ปัญญาได้ในที่สุด⁹ เบื้องต้นพัฒนาข้อคำถาม 23 ข้อ ครอบคลุมองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนดังกล่าว คัดข้อ คำถามด้วยการศึกษาความสอดคล้องภายในกลุ่ม บุคลากรโรงพยาบาลศรีธัญญาตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๕๐^{๑๐} ซึ่งมีข้อจำกัดเนื่องจากเป็นการคัดข้อคำถามในกลุ่ม คนจำนวนน้อยที่มีประสบการณ์ฝึกสติ และขาดการ ศึกษาความตรงเชิงโครงสร้าง ดังนั้นในการศึกษา ครั้งนี้เพื่อศึกษาคุณสมบัติจิตมิติของแบบวัดสุขภาวะ ทางจิต เปรียบเทียบความตรงร่วมสมัยกับแบบวัด ความเครียดซึ่งเป็นแบบวัดสุขภาพจิตในทิศทางลบ และดัชนีความสุขคนไทยฉบับสั้น (15 ข้อ) ซึ่งมี องค์ประกอบคุณภาพจิตและสมรรถภาพจิตในข้อคำถาม¹⁰ เพื่อนำแบบประเมินไปประยุกต์ใช้ในการประเมินผลการ ฝึกสติในชีวิตประจำวันด้านสุขภาวะทางจิต หรือการ พัฒนาจิต นอกเหนือจากการประเมินด้วยระดับสติ ตามหลักสติปัญญา

วัสดุวิธีการ

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษา 2 ส่วน

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มแรกเป็นข้อมูลจาก บุคลากรที่ได้รับการติดตามผลการอบรมเจริญสติ ในชีวิตประจำวัน 1 เดือน ที่สวนพุทธธรรม อำเภอ

บางปะหัน พระนครศรีอยุธยา พ.ศ.๒๕๕๑ จำนวน 95 คน เพื่อศึกษาความสอดคล้องภายในของแบบวัด สุขภาวะทางจิต และคัดข้อคำถามที่เหมาะสมจาก แบบวัดสุขภาวะทางจิตที่พัฒนาขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๕๐ จำนวน 23 ข้อ^๑ (ดังตารางที่ 1)

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 2 เป็นข้อมูลจากการสำรวจสุขภาวะทางจิตกับการพัฒนาคุณภาพ โรงพยาบาล สสำรวจระหว่าง ๑๔-๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๒ จำนวน 198 คน¹¹ และบุคลากรก่อนเข้ารับการอบรมเจริญสติชีวิตประจำวัน ในปีงบประมาณ ๒๕๕๑-๒๕๕๒ จำนวน 178 คน รวมทั้งสิ้น 366 คน

วิธีการศึกษา

แบ่งเป็น 2 ขั้นตอนหลักคือ ศึกษาความสอดคล้องภายในของแบบสอบถาม และสำรวจปัจจัย เพื่อยืนยันโครงสร้างของแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค่าความสอดคล้องภายใน Cronbach's alpha และค่า corrected item total correlation (CITC) ของแบบวัดสุขภาวะทางจิต จำนวน 23 ข้อ ในกลุ่มตัวอย่างที่ 1 คัดข้อคำถาม 16 ข้อด้วยความเห็นผู้วิจัย และจากรายงานแบบวัด สุขภาวะทางจิตจำนวน 16 ข้อ^๑ ดังตารางที่ 1 โดยทั่วไป ค่า CITC ≥ 0.3 ขึ้นไป หรือขั้นต่ำ >0.15 ¹²

ขั้นตอนที่ 2 สำรวจปัจจัยและศึกษาความตรงเชิงโครงสร้างของแบบวัดสุขภาวะทางจิต ในกลุ่มตัวอย่างที่ 2 ด้วยการสุ่มตัวอย่างเป็นสองกลุ่ม โดยกลุ่มแรกไม่น้อยกว่า 160 คน เพื่อสำรวจตัวประกอบ (exploratory structural equation modeling: ESEM) ด้วยโปรแกรม Mplus เนื่องจากข้อคำตอบเป็นชนิดกลุ่ม ผู้วิจัยระบุตัวประกอบ 1 ถึง 3 ปัจจัย เลือกรวิ mean and variance adjusted weighted least squares (WLSMV) ทมุนแกนปัจจัยแบบมุมแหลม

โดยที่ model ที่เป็นไปได้ ในที่นี้ผู้วิจัยกำหนด น้ำหนักปัจจัยไม่น้อยกว่า 0.5 ค่า standard root mean square of residual (SRMR) <0.05 , comparative fit index (CFI) Tucker Lewis Index (TLI) ≥ 0.95 ค่า standard root mean square error of approximation (RMSEA) <0.08 (ถ้าค่า >0.10 ระดับแย่)^{13, 14}

กลุ่มตัวอย่างส่วนที่เหลือ วิเคราะห์โมเดล การวัดด้วย confirmatory factor analysis (CFA) ด้วย โปรแกรม Mplus วิธี WLSMV กำหนดดัชนีความสอดคล้องคือ ดัชนีความกลมกลืนด้วยค่า comparative fit index (CFI) Tucker Lewis Index (TLI) ≥ 0.95 RMSEA ≤ 0.08

สถิติในการศึกษานี้ได้แก่ วิเคราะห์ ข้อมูลส่วนบุคคล ด้วย ค่าเฉลี่ยร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบข้อมูลส่วนบุคคลด้วยค่า Chi-square หรือ t-test วิเคราะห์ความสอดคล้องภายในด้วยค่า corrected item total correlation (CITC), Cronbach's alpha วิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของโมเดลการวัดดังกล่าว และค่า composite reliability¹⁵ และวิเคราะห์ความตรงร่วม สมัยกับแบบประเมินความเครียด ST-5^{16, 17} และดัชนี วัดความสุขคนไทยฉบับสั้น 15 ข้อ¹⁰ ด้วยค่า Pearson's correlation

ผล

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มแรกจำนวน 95 คน จำแนกเป็นหญิง 83 คน อายุเฉลี่ย 45.3 (SD = 10.4) ปี ระดับการศึกษาประถมถึงมัธยมปลายจำนวน 44 คน (ร้อยละ 46.3) สถานภาพสมรส 47 คน (ร้อยละ 49.5) ตอบแบบสอบถามจำนวน 23 ข้อ ค่าความสอดคล้องภายในมีค่า Cronbach's alpha = 0.79 ส่วนค่า CITC น้อยกว่า 0.3 คือข้อ 1, 5-10, 14-15

จำนวน 9 ข้อ ซึ่งในการตัดข้อคำถามรายข้อไม่ทำให้ค่า Cronbach's alpha เพิ่มขึ้น ดังนั้นเลือกข้อคำถามด้วยความเห็นผู้วิจัยและจากผลการศึกษาคั้งก่อน^๖ จำนวน 16 ข้อ มีติด้านคุณภาพ (ข้อ 1-5, 8, 9 และ 17) และด้านสมรรถนะ (ข้อ 12-15, 18-20, และ 22) ค่า Cronbach's alpha 0.70 ทั้งฉบับและรายด้านมี

ค่า Cronbach's alpha 0.74 และ 0.81 (ด้านคุณภาพและสมรรถนะ) โดยที่ข้อ 11 เปลี่ยนเป็นข้อ 20 ซึ่งทั้งสองข้อมีค่า CITC เท่ากันและ Cronbach's alpha if item deleted แต่เนื่องจากข้อ 11 มีโอกาสเกิดขึ้นและเป็นไปได้น้อยกว่าข้อ 20 แบบสอบถามจำนวน 16 ข้อนำไปศึกษาต่อในกลุ่มตัวอย่างที่ 2

ตารางที่ 1 ข้อคำถามและความสอดคล้องภายใน

	ฉบับ 23 ข้อ		ฉบับ 16 ข้อ	
	CITC	C	CITC	C
1. มีความสงบในใจ	0.28	0.76	0.19	0.69
2. เห็นใจคนอื่น	0.36	0.76	0.27	0.68
3. มีความอดทนในการทำงาน	0.42	0.76	0.36	0.67
4. เห็นโอกาสช่วยเหลือคนอื่น	0.44	0.76	0.41	0.67
5. รู้สึกเบิกบานใจ	0.08	0.78	0.09	0.72
6. รู้สึกชีวิตเป็นทุกข์	0.13	0.78		
7. ข้อ 6 ทำให้ท่านเป็นทุกข์	0.26	0.77		
8. มีเป้าหมายการปฏิบัติธรรม (ดูคำตอบได้ตาราง)	0.24	0.77	0.27	0.69
9. ปฏิบัติกัจจายน์ เช่น สวดมนต์ ไหว้พระทำบุญ ทำสมาธิ	0.11	0.78	0.32	0.71
10. ขยันทำงานที่รับผิดชอบ	0.28	0.76		
11. ยินดีในความก้าวหน้าของคนอื่น	0.49	0.76		
12. รู้สึกหงุดหงิดง่าย	0.40	0.76	0.43	0.66
13. โกรธหรือโมโหง่าย	0.40	0.76	0.46	0.65
14. อุปสรรคทำให้ท้อใจ	0.12	0.78	0.16	0.69
15. คนทั่วไปไม่มีมิตรกับท่าน	0.24	0.77	0.25	0.68
16. ภาควิชาใจในตนเอง	0.40	0.76		
17. มีสติรู้อารมณ์ได้เร็ว	0.40	0.76	0.35	0.67
18. คาดหวังคนอื่น	0.36	0.76	0.47	0.66
19. เครียดอยู่ในใจลึกๆ บอกไม่ถูก	0.39	0.76	0.47	0.65
20. อดทนต่อเรื่องราวต่างๆ	0.49	0.75	0.284	0.76
21. ให้อภัยคน	0.57	0.75		
22. วิดกกังวล	0.35	0.76	0.42	0.66
23. มีความสุข	0.31	0.76		

C= Cronbach's alpha if item deleted, CITC= corrected item total correlation

**การสำรวจปัจจัย
(exploratory structural equation modeling:
ESEM)**

กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่มด้วยการสุ่มตัวอย่างให้กลุ่มแรกไม่น้อยกว่า 160 คน เพื่อสำรวจตัวประกอบด้วยการใช้คำสั่ง select ได้กลุ่มตัวอย่าง

163 คน และ 203 คน โดยที่ข้อมูลด้านประชากรของกลุ่มตัวอย่าง คะแนนสุขภาพจิต 16 ข้อ แยกเป็นด้านคุณภาพ (ข้อ 1-5, 8, 9 และ 17) และด้านสมรรถนะ (ข้อ 12-15, 18-20, และ 22) ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างสองกลุ่ม ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม

ปัจจัย	จำนวน (ร้อยละ)			p-value
	กลุ่มที่ 1 (n=163)	กลุ่มที่ 2 (n=203)	รวม	
เพศ ชาย	38 (23.3)	46 (22.7)	84 (23.0)	0.82
หญิง	125 (76.7)	156 (76.8)	281 (76.8)	
อายุเฉลี่ย ปี (SD)	43.4 (10.1)	43.4 (9.6)		0.97 ^t
อายุระหว่าง	20-60	18-60		
ระดับการศึกษา				0.90
ประถม	20 (12.6)	19 (9.6)	39 (10.9)	
มัธยมต้น	19 (10.1)	20 (11.9)	39 (10.9)	
มัธยมปลาย/ปวช	28 (17.6)	35 (17.7)	63 (17.6)	
อนุปริญญา/ปวส	30 (18.9)	42 (21.2)	72 (20.2)	
ป.ตรี	39 (24.5)	55 (27.8)	94 (26.3)	
ป.โทหรือสูงกว่า	23 (14.5)	27 (13.6)	50 (14.0)	
สถานะภาพสมรส				0.62
โสด	46 (28.4)	65 (32.5)	111 (30.7)	
คู่	97 (59.9)	116 (58.0)	213 (58.8)	
หม้าย หย่า แยก	19 (11.7)	19 (9.5)	38 (10.5)	
การฝึกกาวนา/สมาธิ				0.53
ไม่เคย	128 (79.0)	154 (76.2)	282 (77.5)	
เคย	34 (22.1)	48 (23.8)	82 (22.5)	
คะแนนสุขภาพจิต				
ด้านคุณภาพ	25.6 (4.6)	25.2 (4.7)	25.4 (4.7)	0.52
ด้านสมรรถนะ	20.3 (4.4)	19.8 (4.4)		0.33

t คือ ค่า p จาก t-test,

การสำรวจปัจจัยในกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 ด้วยการหมุนแบบมุมแหลม ระบุปัจจัย 2 ตัวประกอบ ค่า SRMR มีค่า 0.074, RMSEA 0.12, CFI 0.918, TLI 0.889 และค่า correlation ระหว่างปัจจัยมีค่า -0.04 ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่ำมาก ดังตารางที่ 3 ดังนั้นในการสำรวจครั้งที่ 2 คัดข้อคำถามที่มีค่าน้ำหนักปัจจัย

ต่ำกว่า 0.5 หรือมี residual variance > 0.70 สำรวจปัจจัยด้วยการหมุนแบบตั้งฉาก (cf-varimax) ระบุจำนวนปัจจัย 2 มิติ คัดข้อคำถามได้จำนวน 12 ข้อ มีดัชนีความสอดคล้อง SRMR มีค่า 0.076, RMSEA 0.173, CFI 0.915, TLI 0.869 เพื่อวิเคราะห์ยืนยันตัวประกอบต่อไป

ตารางที่ 3 น้ำหนักตัวประกอบจำแนกตามมิติ และค่า residual variances

ข้อ	การสำรวจครั้งที่ 1			การสำรวจครั้งที่ 2		
	คุณภาพ	สมรรถนะ	residual	คุณภาพ	สมรรถนะ	residual
a1	0.74	0.02	0.45	0.74	-0.04	0.44
a2	0.77	0.10	0.41	0.76	0.12	0.40
a3	0.71	0.07	0.49	0.73	0.06	0.47
a4	0.83	-0.00	0.30	0.82	0.01	0.33
a5	0.85	-0.01	0.28	0.86	-0.06	0.25
a6	0.43	-0.00	0.81			
a7	0.49	-0.04	0.75			
a8	0.74	-0.14	0.42	0.72	-0.16	0.46
a9	0.57	-0.02	0.68	0.59	-0.03	0.65
a10	0.06	0.83	0.31	0.04	0.83	0.31
a11	-0.12	0.88	0.21	-0.12	0.88	0.20
a12	-0.02	0.73	0.47	-0.02	0.73	0.46
a13	-0.15	0.43	0.79			
a14	0.09	0.36	0.87			
a15	0.01	0.84	0.29	0.00	0.83	0.31
a16	0.00	0.72	0.49	0.02	0.72	0.48

1 มีความสงบในใจ 2 เห็นใจคนอื่น 3 มีความอดทนในการทำงาน 4 เห็นโอกาสในการช่วยเหลือผู้อื่น 5 รู้สึกเบิกบานใจ 6 มีเป้าหมายในการปฏิบัติธรรม 7 ปฏิบัติกิจศาสนา 8 มีสติรู้อารมณ์เร็ว 9 มีความอดทนเรื่องต่างๆ ไป 10 รู้สึกหงุดหงิดง่าย 11 โกรธหรือโมโหง่าย 12 มีอุปสรรคทำให้ท้อใจ 13 คนทั่วไปไม่เป็นมิตรกับท่าน 14 มีความคาดหวังคนอื่น 15 มีความเครียดอยู่ในใจ 16 มีความวิตกกังวล

การวิเคราะห์โครงสร้าง ด้วย CFA

เนื่องจากการสำรวจปัจจัยใน ESM, จำแนกเป็น 2 ตัวประกอบ ค่าดัชนีความสอดคล้อง SRMR เกินกว่าค่าที่กำหนด ส่วนการจำแนกเป็น 3 ตัวประกอบ มิติที่ 3 มีเพียง 2 ข้อคำถาม โครงสร้าง 3 มิติจึงไม่เหมาะสม ดังนั้นจึงวิเคราะห์ CFA ที่มี 2 ตัวประกอบและไม่สัมพันธ์กันคือ มิติของคุณภาพ กับมิติสมรรถภาพ ทดสอบข้อคำถามจำนวน 12 ข้อ ในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 203 ราย จำแนก 2 ตัวประกอบที่มีมิติคุณภาพด้วยข้อ 1- 5, 8 และ 9 ส่วนมิติสมรรถนะคือ ข้อ 10-12, 15 และข้อ 16 (ภาพ Model_a) พบว่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในสูงกว่าเกณฑ์กำหนดเล็กน้อย เมื่อปรับความคลาดเคลื่อน

ระหว่างข้อคำถาม ข้อ 1 กับข้อ 5 และข้อคำถามข้อ 10 กับข้อ 11 ดัชนีความสอดคล้องจะอยู่ในเกณฑ์กำหนด เมื่อกำหนดให้มิติทั้งสองสัมพันธ์กัน (ภาพ Model_b) ต้องปรับค่าความคลาดเคลื่อนเพิ่มเติมอีก 1 คู่ คือ ข้อ 2 กับข้อ 4 โดยที่ค่าความสัมพันธ์มีค่าต่ำมากไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นรูปแบบ Model_a น้ำหนักปัจจัยของข้อคำถามมีค่าระหว่าง 0.56-0.83 มีค่าเฉลี่ยอธิบายความแปรปรวนร่วมระหว่างร้อยละ 15 ถึง 68, average variance extracted (AVE) มีค่า 0.49 และ 0.61 ตามลำดับ ดังตารางที่ 4 และมีค่า composite reliability ทั้งฉบับและรายด้านมิติคุณภาพ และสมรรถนะ คือ 0.88, 0.82 และ 0.82

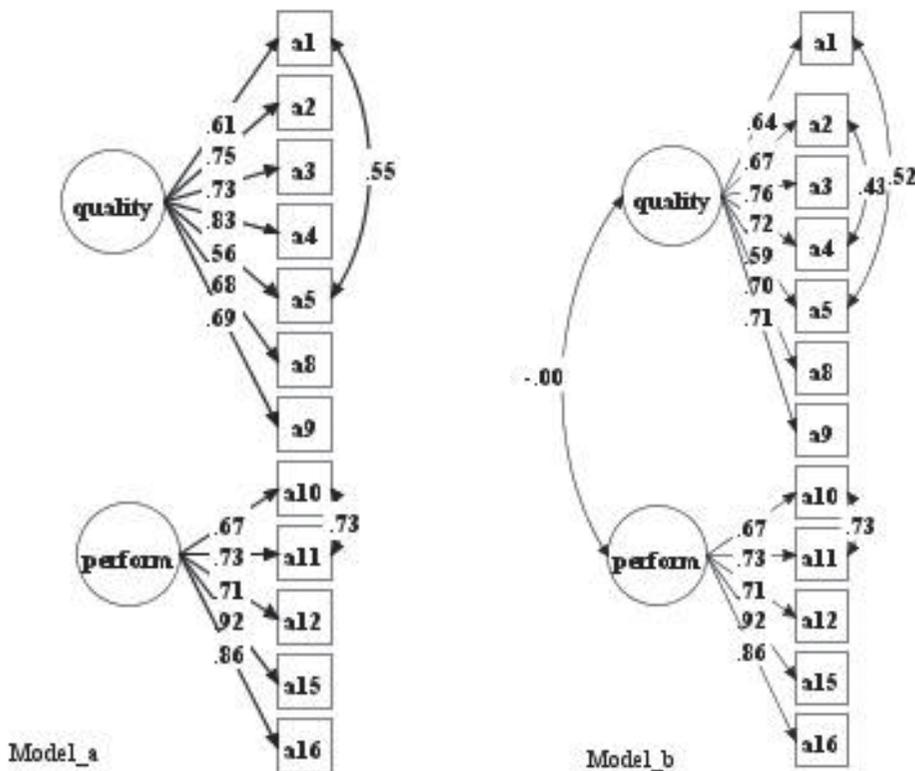
ตารางที่ 4 ค่าน้ำหนักของปัจจัย ดัชนีความสอดคล้องของรูปแบบการวัด

ปัจจัย	Model_a			Model_b		
	น้ำหนัก	SE	p-value	น้ำหนัก	SE	p-value
คุณภาพ						
ข้อ 1	0.61	0.04	<.01	0.64	0.04	<.01
ข้อ 2	0.75	0.04	<.01	0.67	0.04	<.01
ข้อ 3	0.73	0.04	<.01	0.76	0.04	<.01
ข้อ 4	0.83	0.03	<.01	0.72	0.05	<.01
ข้อ 5	0.56	0.04	<.01	0.59	0.05	<.01
ข้อ 8	0.68	0.04	<.01	0.70	0.04	<.01
ข้อ 9	0.69	0.04	<.01	0.71	0.04	<.01
AVE	0.49			0.47		
สมรรถนะ						
ข้อ 10	0.67	0.04	<.01	0.66	0.04	<.01
ข้อ 11	0.73	0.04	<.01	0.72	0.03	<.01
ข้อ 12	0.71	0.04	<.01	0.69	0.04	<.01
ข้อ 15	0.92	0.02	<.01	0.92	0.02	<.01
ข้อ 16	0.86	0.03	<.01	0.86	0.02	<.01
AVE	0.61			0.61		

ตารางที่ 4 ค่าน้ำหนักของตัวประกอบ ดัชนีความสอดคล้องของรูปแบบการวัด (ต่อ)

ปัจจัย	Model_a			ปัจจัย	Model_b		
	น้ำหนัก	SE	p-value		น้ำหนัก	SE	p-value
	PCC			correlation	PCC		
a11-a10	0.73	0.03	<.01	a11-a10	0.74	0.03	<.01
a1-a5	0.55	0.06	<.01	a1-a5	0.53	0.06	<.01
				a2-a4	0.42	0.06	<.01
				quality-perform	-0.01	0.07	0.90
RMSEA (90%CI)	0.048 (0.022-0.070)			0.045 (0.016-0.068)			
CFI	0.997			0.995			
TLI	0.996			0.993			
WMR	0.755			0.656			

SE = standard error, AVE = average variance extraction, 90%CI = 90% confident interval, CFI = comparative fit index, TLI = Tucker Lewis Index WMR = weighted root mean square residual, PCC = polychoric correlation

ความตรงร่วมสมัย

ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสำรวจ สุขภาวะทางจิตกับการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาล จำนวน 198 คน¹¹ ที่ได้รับการประเมินสุขภาวะทางจิต และความเครียด ความตรงร่วมสมัยกับแบบสอบถาม ST5 ซึ่งเป็นแบบวัดเกี่ยวกับความเครียดควรมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ต่ำหรือ มีทิศทางลบ ในการศึกษาคั้งนี้ ค่า r ระหว่าง ST5 กับแบบวัดสุขภาวะมิติคุณภาพจำนวน 7 ข้อมีค่า -0.43 และกับมิติสมรรถนะจำนวน 5 ข้อมีค่า 0.60 ในทำนองเดียวกันกับความตรงร่วมสมัยระหว่างแบบวัดสุขภาวะมิติคุณภาพและมิติสมรรถนะกับดัชนีวัดความสุขคนไทยฉบับสั้นมีค่า 0.57 และ -0.42 ตามลำดับ

วิจารณ์

แบบประเมินสุขภาวะทางจิตซึ่งพัฒนาตามแนวคิดสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ ในการสำรวจข้อคำถามเพื่อคัดข้อคำถามครั้งแรกจากจำนวน 23 ข้อ เป็นการติดตามผลกลุ่มที่เคยฝึกสติในชีวิตประจำวัน ดังนั้นข้อคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติกิจทางศาสนาและความมุ่งหวังหรือเป้าหมายในชีวิตจึงเป็นข้อที่มีความสัมพันธ์กับข้อคำถามอื่นๆ และสอดคล้องกับหลักการไตรสิกขา⁹ และการศึกษาของระพี แสงสาคร เยาวชนที่มีคะแนนสุขภาวะทางปัญญาสูงสัมพันธ์กับคะแนนการปฏิบัติศาสนาในชีวิตประจำวัน⁷ และการศึกษาของ เสาวนีย์ ฤดี พบว่า ผู้ป่วยเบาหวานมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความสุขสูงสุดในการทำบุญ ซึ่งเป็นหัวข้อหนึ่งใน 10 ข้อของการประเมินสุขภาวะด้านจิตใจ¹⁸ ส่วนการศึกษาสำรวจปัจจัยเพื่อคัดข้อคำถามครั้งที่ 2 เป็นการศึกษาในกลุ่มบุคลากรซึ่ง

ส่วนใหญ่ไม่เคยฝึกภาวนาในชีวิตประจำวัน ข้อคำถามทั้งสองข้อ (การปฏิบัติกิจศาสนาและเป้าหมายของชีวิตในมิติคุณภาพ) จึงถูกตัดออกไป อาจจะอธิบายเรื่องการปฏิบัติกิจ และเป้าหมายในชีวิตไม่ใช่องค์ประกอบหลักของสุขภาวะโดยตรง แต่เป็นสื่อกลางหรือปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตคนทั่วไป^{2, 4} ส่วนข้อ 5 รู้สึกเบิกบานใจ มีค่า CITC ต่ำกว่า 0.15 แต่เป็นข้อสำคัญที่บ่งบอกถึงความก้าวหน้าในการพัฒนาจิต⁹ ดังนั้นผู้วิจัยจึงคงข้อคำถามนี้ไว้

สำหรับโมเดลการวัดที่เป็นไปได้ในกลุ่มที่ศึกษา นี้ มิติคุณภาพมีจำนวนข้อ 7 ข้อที่มีน้ำหนักคะแนนสูงสุดคือการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับการทำงานในชีวิตประจำวันของบุคลากรโรงพยาบาลจิตเวช ที่ผู้ป่วยจะเป็นผู้ที่ต้องการการดูแลเอาใจใส่ ด้านจิตใจมากกว่าบุคคลทั่วไป ไป ส่วนข้อ 1 และข้อ 5 มีค่าน้ำหนักปัจจัยมากกว่า 0.5 และมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง ความสงบใจกับความเบิกบานใจ เนื่องจากเป็น 2 ใน 5 ข้อของหลักธรรมที่บ่งบอกถึงความก้าวหน้าในพัฒนาจิต⁹ สุขภาวะทางจิตที่ดีควรฝึกฝนให้มีจิตเบิกบานและสงบ

ในส่วนมิติสมรรถนะในการศึกษาคั้งนี้ มีองค์ประกอบของด้านสมรรถนะร่วมกับด้านสุขภาพจิตเชิงลบทั้งหมด ในที่นี้เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความเครียดที่บอกไม่ได้ชัดเจน ซึ่งพบได้ในคนปกติทั่วไป ในขณะที่องค์ประกอบเรื่องความคาดหวังผู้อื่น คนทั่วไปไม่เป็นมิตร อาจจะไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในชีวิตประจำวันของกลุ่มศึกษา ซึ่งเป็นบุคลากรทำงานในลักษณะผู้ให้บริการผู้ป่วยจิตเวช

แบบวัดสุขภาวะมีความสอดคล้องในระดับปานกลางกับดัชนีวัดสุขภาพคนไทยฉบับสั้นในด้านมิติคุณภาพ ส่วนด้านสมรรถนะ ข้อคำถามเกี่ยวกับ

สุขภาพจิตเชิงลบเกือบทั้งหมดจึงสัมพันธ์ในระดับปานกลางกับแบบวัดความเครียด ดังนั้นแบบประเมินสุขภาพจิตในด้านสมรรถนะ อาจจะไม่บอกถึงความเครียดได้ แต่ควรเลือกใช้แบบประเมินความเครียดโดยตรง ส่วนความสอดคล้องของแบบประเมินสุขภาพจิตในด้านสมรรถนะกับดัชนีวัดสุขภาพคนไทยฉบับสั้นอยู่ในเกณฑ์พอใช้ เนื่องจากข้อคำถามมีข้อคำถามในการประเมินส่วนคุณภาพและสมรรถนะแต่ไม่มีการประเมินสิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งปัจจุบันยังไม่มี การสำรวจจิตมิติของดัชนีวัดสุขภาพคนไทยฉบับสั้นด้วยการสำรวจปัจจัยหรือเปรียบเทียบกับแบบวัดอื่นๆ

สรุป

แบบวัดสุขภาพจิตฉบับ 12 ข้อ มีคุณสมบัติเชิงโครงสร้างความสอดคล้องภายในระดับดีและความตรงร่วมสมัยในระดับยอมรับได้ สามารถนำไปประเมินผลการพัฒนาจิต ใน 3 องค์ประกอบหลักคือ คุณภาพ สมรรถนะและสุขภาพจิตได้ และควรนำไปศึกษาในกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ ต่อไป

References

1. The National Health Act, B.E. 2550 2007. Available from: <http://www.thaihealthconsumer.org/images/mydata/doc/law/HealthPro/2007-NationalHealthAct.pdf>. [29 Jul 2016].
2. Saengsakorn P. The synthesis of body of knowledge related to spiritual well-being in the context of Thai society. Bangkok: Srinakharinwirot University; 2011.
3. Visalo. Dhamma for health status on the path of sufficiency 2008. Available from: <http://www.visalo.org/article/healthDhamperSukapawa.htm>. [8 Jul 2016].
4. Rattanaphet S, Chittcharat N, Piasai P. The relationship among spiritual intelligence, mindfulness, and happiness in Buddhism. J Beh Science Development 2016;8:87-109.
5. Muakyod P. The construction and development of an intellectual well-being scale. UMT_POLY Journal 2015;12:19-30.
6. Muakyod P. Development student potential in promoting intellectual well-being. Bangkok: Srinakharinwirot University; 2015.
7. Saengsakorn R, Saengsakorn P, Luewatthananon S. Buddhist strategies enhancing psychological attribute of youth from broken homes to holistic well-being. Bangkok: Thai Health Promotion Foundation, 2009.
8. Silpakit C, Silpakit O. Mindfulness meditation and mental well-being indicators. J Ment Health Thai 2008;16:24-32.
9. Payutto P. Buddhist holistic well-being. 6 ed. Bangkok: Dhammasapa; 2006.
10. Mongkol A WY, Tangseree T, Huttapanom W, Chuta W. The development of Thai Mental Health Indicator (version 2007). Bangkok: Department of Mental Health, 2009.
11. Silpakit O, Chomchuen S. Spiritual well-being and hospital accreditation. J Ment Health Thai 2011;18:86-94.
12. Pope G. Item analysis analytics part 6: Determining whether a question makes the grade. 2009. Available from: <http://blog.questionmark.com/item-analysis-analytics-part-6-determining-whether-a-question-makes-the-grade>. [23 Mar 2015].
13. Hair JF Jr, Black WC, Babin BR, editors. Multivariate data analysis. 7th ed. New Jersey: Pearson Prentice Hall; 2010.
14. Hooper D, Coughlan J, Mullen MR. Structural equation modelling: guidelines for determining model fit. E J Business Res Methods 2008;6:53-60.
15. Raykov T. Estimation of congeneric scale reliability using covariance structure analysis with nonlinear constraints. Br J Math Stat Psychol 2001;54:315-23.
16. Silpakit O. Srithanya stress scale. J Ment Health Thai 2008;16:177-85.
17. Silpakit O, Kiatsiri E. Stress of industrial employees. J Ment Health Thai 2009;17:37-44.
18. Ruedee S. Buddhist holistic health: a case study of clinical diabetes patients at rajavithi hospital. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University; 2011.